

Karl Jaspers: portret filozofa–psihijatra

Stefan Jerotić

Klinika za psihijatriju, Univerzitetski klinički centar Srbije; Medicinski Fakultet, Univerziteta u Beogradu.

Adresa za korespondenciju: stefan.jerotic@gmail.com

Karl Jaspers: a portrait of a philosopher–psychiatrist

Stefan Jerotić

Clinic for Psychiatry, University Clinical Centre of Serbia; Faculty of Medicine, University of Belgrade

DOI 10.5937/engrami44-40171

Primljen: 15/09/2022

Prihvaćen: 08/10/2022

PREPRINT

Sažetak

Karl Jaspers je bio filozof i psihijatar koji je tokom života doneo brojne doprinose u obe discipline. Najznačajniji doprinos u okviru psihijatrije se tiče uvođenja fenomenološkog metoda i stvaranja fenomenološke psihopatologije, koja je osnov procene psihopatoloških zbivanja. Takođe, uvođenjem distinkcije između objašnjavanja i razumevanja, konceptualno je obogatio psihopatologiju. Na taj način je, u okviru psihopatologije, pospešio pokušaje celovitog sagledavanja pacijenta kao osobe. Kao filozof – neokantovac je u okviru svoje filozofije egzistencije omogućio brojne nove uvide, naročito apostrofirajući značaj takozvanih graničnih situacija. Granične situacije podrazumevaju iskustva kao što su: smrt, patnja i borba, nasumičnost i krivica. One dotiču granicu iskustva i upućuju na ono što je transcendentalno, dok istovremeno i otvaraju mogućnosti za realizaciju sopstvene autentičnosti. U radu je napravljen osvrt na Jaspersove najznačajnije doprinose i opisan je profesionalni razvojni put Jaspersa, kao i pojedini elementi njegove ličnosti i odrastanja.

Ključne reči: Karl Jaspers; psihopatologija; fenomenologija; filozofija egzistencije; granične situacije

Abstract

Karl Jaspers was a philosopher and a psychiatrist. He made numerous contributions to both disciplines during his lifetime. The most significant contribution within psychiatry was the introduction of the phenomenological method and the creation of phenomenological psychopathology, which forms the basis of the psychopathological assessment. Moreover, he introduced the distinction between explanation and understanding into psychopathology, thus enriching our conceptual knowledge. By clarifying these concepts, Jaspers helped our strivings towards perceiving the patient as a person, instead of an object waiting to be analyzed. As a philosopher, a “neo-Kantian”, within his philosophy of existence he developed numerous insights, especially highlighting so-called limit-situations. Limit-situations include experiences such as: death, suffering/struggle, randomness, and guilt. Such situations touch the limit of experience and point to what is transcendental, while at the same time, opening up possibilities for the realization of one’s own authenticity. This paper highlights Jaspers’ most significant contributions and describes Jaspers’ professional development, while also describing some elements of his personality and upbringing.

Keywords: Karl Jaspers; psychopathology; phenomenology; philosophy of existence; limit situations

Karl Jaspers je rođen 23. februara 1883. godine u Oldenburgu u Nemačkoj, kraj obale Severnog mora, blizu granice sa Holandijom. Preminuo je u Bazelu 26. februara 1969. godine, u 86. godini života^[1]. Još tokom života, prepoznat je kao jedan od najistaknutijih intelektualaca svog doba. Ostvario je veliki uticaj na više disciplina i upamćen kao veliki filozof, psihijatar i humanista. Njegova ličnost je prebojila i njegov doprinos psihijatriji, i filozofiji. Ovaj doprinos se najkraće može opisati kao povratak u primordijalnu poziciju filozofiranja, kroz samo-refleksiju koja je neodvojiva od “proživljenog” sveta (njegovim rečima – “ukoliko znam šta filozofija jeste, to je stoga što živim kroz nju”)^[1,2]. Aspekti njegovog ličnog života i puta kroz psihijatriju, kao i deo filozofije će biti ilustrovani u redovima koji slede.

Karl Jaspers je bio najstariji od troje dece u svojoj porodici. I sam je tvrdio da čovek ostaje definisan detinjstvom. U autobiografskim zapisima kao i intervjuima u svojim poznim godinama, često se osvrtao na najraniji period svog života. Za razumevanje Jaspersovog razvoja, neophodno je pomenuti da je u okviru njegove primarne porodice negovana atmosfera radoznalosti. U autobiografskim ispovestima, Jaspers navodi da je od rane mladosti navikavan da dobija odgovore na svoja, brojna, pitanja. Razumevanje sebe i sveta oko sebe predstavljalo je njegovu snažnu težnju, još od detinjstva: “otac me nije silio da radim bilo šta što nisam mogao da razumem”. Mladost su mu obeležavali i česti boravci u prirodi kojom je, poput Getea, uvek bio fasciniran. Smatrao je da se u toku mladosti stalno posvećivao “nečem drugom... želeo sam da saznam i naučim što više”^[1]. Životna okolnost koja je u ogromnoj meri uticala na njegov pogled na svet i životne odluke jeste ozbiljno telesno oboljenje. Naime, Karl Jaspers je, od detinjstva, bolovao od bronhiektazija, plućnog oboljenja u okviru kojeg dolazi do ireverzibilne destrukcije plućnog tkiva, koje prati sekundarna srčana slabost. Ovo oboljenje, sa svim ograničenjima koje nosi, je u velikoj meri ostavilo trag u njegovom budućem razvoju, ne samo ličnom, već i profesionalnom (“naučio sam da organizujem život prema zahtevima bolesti”)^[1]. Prema medicinskim saznanjima tog vremena, smatralo se da životni vek osoba sa ovim stanjem ne prevazilazi četiri decenije. Stoga, Jaspers je od mladih dana morao razumno da organizuje svoje vreme, tako da izbegava preterane i nepotrebne napore. O karakteru i disciplini Karla Jaspersa dosta govori činjenica da je doživeo svoju 86. godinu.

Njegov profesionalni život je imao nekoliko značajnih zaokreta. Inicijalno je upisao studije prava na Univerzitetu u Hajdelbergu, a napustio ih je nakon tri semestra. Smatrao je da za odgovorima na pitanja koje ga interesuju, prvenstveno – kako treba živeti, može da traga najuspešnije kroz studije medicine. Postao je student medicine na Univerzitetu u Hajdelbergu 1902. godine, a diplomirao je 1908. godine.

Karl Jaspers, psihijatar i psihopatolog

Od 1908. godine, nakon položenog državnog ispita iz medicine, Jaspers je počeo da radi kao naučni asistent-volonter na psihijatrijskoj klinici u Hajdelbergu^[1], koja je, i u tadašnje vreme, predstavljala jedan od najpoznatijih i najuglednijih kliničkih i istraživačkih centara. Načelnik klinike u to vreme je bio Franc Nisl, čuveni patolog, koji je zajedno sa Alojzom Alchajmerom radio na rasvetljavanju biološkog supstrata demencije. Tadašnju atmosferu na psihijatrijskoj klinici u Hajdelbergu Jaspers je video kao izuzetno intelektualno stimulativnu. Usled telesne bolesti koja ga je ozbiljno ograničavala u fizičkim naporima, mladi Karl Jaspers je dobio odobrenje

da većinu svog radnog vremena provodi u biblioteci. Bio je oslobođen zamornih administrativnih zadataka vezanih za kliniku i pacijente, kao i napornog rada u laboratoriji. Iako nije učestvovao u svim uobičajenim kliničkim aktivnostima, Karl Jaspers je ovu situaciju sagledavao i kao određeno preimućstvo. Naime, imao je dovoljno vremena da sprovodi sopstvena istraživanja, a takođe je posmatrao rad drugih lekara, razmišljao o njihovim postupcima i sve podvrgavao kritičkoj analizi^[1]. Usled toga Jaspers je imao dovoljno vremena da se upozna sa psihopatološkim fenomenima u kliničkoj praksi sa jedne strane, a zbog provođenja velike količine vremena u biblioteci, imao je priliku da psihopatologiju takođe sagleda i u okviru horizonta istorijske psihijatrijske literature^[3].

U vreme Jaspersovog rada, Emil Krepelin je već postao izuzetno poznata i značajna figura u psihijatriji. Krepelinov uticaj na nozologiju i sagledavanje psihijatrijskih poremećaja kao kategorijalnih pojava (naročito poznata i uticajna dihotomija – *dementia praecox* i manično-depresivna psihoza) je dominiralo tadašnjim načinom razmišljanja^[4]. U povelju velikih otkrića u medicini, sa pronalaženjem supstrata za različite telesne bolesti, potraga za biološkim osnovama psihijatrijskih poremećaja, naročito shizofrenije (odn. tadašnje *dementia-e praecox*), je sprovedena u punom zamahu. Sam Krepelin je bezuspešno vršio post-mortem analize moždanog tkiva u potrazi za pokazateljima ove bolesti koji bi pomogli u fiksiranju empirijskih činjenica. Iako opravdana, tadašnja potraga za biološkim korelatima nije dovela do očekivanog napretka u sagledavanju psihijatrijskih poremećaja^[2,5]. Jaspers je ubrzo uvideo ograničenja naučnog metoda koji, sproveden po uzoru na prirodne nauke, nije omogućavao celovito ispitivanje subjektivnosti pacijenata.

Pod uticajem duha vremena (početak XX veka), Jaspers se sudario sa “metodološkim konfliktom” između pristalica prirodnih nauka (nem. *Naturwissenschaften*) i humanističkih nauka (odnosno tzv. duhovnih nauka, nem. *Geisteswissenschaften*)^[6]. Prema čuvenoj distinkciji između nauka Vilhelma Diltaja, prirodne nauke se oslanjaju na objašnjenja, odnosno pojašnjenja uzročno-posledičnih veza, koja se zasnivaju na pronalaženju zakonitosti, po uzoru na hemiju ili biologiju^[7]. Ljudskim ponašanjem, jednim delom, dominira subjektivnost koja se ne može razumeti isključivo na osnovu principa preuzetih iz prirodnih nauka. Analiza društvenog života, a i ljudskog subjektiviteta, se spoznaje dobrim delom i razumevanjem, koje se sastoji iz uživljanja ispitivača u ličnost koju želi da razume. Ova distinkcija između objašnjavanja i razumevanja (u starijim knjigama na srpsko-hrvatskom području razumevanje prevedeno i kao *poimanje*) je značajno uticala na kasniji tok Jaspersovog mišljenja, naročito u kontekstu uvođenja fenomenološkog metoda u psihopatologiju.

Na osnovnu njegovih ranih radova, već postaje jasno da je Jaspers smatrao da psihijatrija, i medicinske nauke uopšte, predstavljaju nauke koje imaju za cilj analiziranje realnosti. Realnost, prema njegovom mišljenju je kompleksna i stoga se jedino može sagledavati upotrebom više različitih, komplementarnih pristupa, od kojih nijedan ne iscrpljuje sva saznanja o određenom fenomenu^[6]. Dodatno, smatrao je da uvidi u duševna zbivanja određene osobe dobijeni “upoređivanjem, repetacijom, verifikacijom rezultata empatije” mogu gotovo dostići nivo empirijskog statusa prirodnih nauka^[8,9].

U skladu sa tim, prvi Jaspersovi radovi su napisani u vidu studija slučajeva. Jaspers akcentuje biografski pristup, u kome rekapitulira tenzije prisutne u tadašnjem vremenu^[6]. Umesto davanja prednosti kategorizacijama na nivou – simptom/znak, Jaspersu je prioritet dubinska rekonstrukcija psihopatoloških pojava u kontekstu ukupnog smisla biografije osobe^[4,6]. Smatra se da je ovaj, biografski metod, analize ličnosti u kontekstu psihopatologije, originalan Jaspersov doprinos.

Glavni doprinos koji je u potonjim godinama uticao na reformisanje kliničke psihijatrije, jeste Jaspersov pristup psihopatologiji kao fundamentalnoj osnovi psihijatrije. Analizi psihopatoloških pojava se, prema Jaspersovom mišljenju, mora pristupiti kroz sistematsku analizu svesti i predmeta svesti^[4,8]. Jedinstven Jaspersov doprinos psihijatriji, jeste uvođenje fenomenološkog metoda i zasnivanje fenomenološke psihopatologije^[4]. Može se reći da je Jaspersov fenomenološki metod rehabilitovao introspekciju kao metod pristupa psihopatološkim fenomenima u vremenu kada je psihopatologija kao disciplina bila potpuno zapostavljena^[2] i kada se psihijatrijskom pacijentu pristupalo kao objektu koji je potrebno analizirati. Ovakvi Jaspersovi stavovi predstavljaju primer metodološkog pluralizma u psihijatriji, koji je on propagirao i u svojim poznijim delima^[8,10].

Prvi metodološki rad koji se ticao fenomenoloških principa u psihijatriji, u kome je podvukao uticaj Edmunda Huserla, Jaspers je objavio 1912. godine^[11]. Rad Huserla, rodonačelnika fenomenologije u okviru tradicije kontinentalne filozofije, je bio fundamentalan, ne samo za ideje poznatih filozofa poput Sartra, Hajdegera, Merlo-Pontija, već i za samog Jaspersa. Međutim, smatra se da je Jaspers preuzeo Huserlovu fenomenologiju samo do određenog stepena, odbacujući filozofske elemente vezane za Huserlovu razradu principa transcendentne redukcije^[12]. Stoga je fenomenologija za Jaspersa, barem inicijalno, postala osnov za deskripciju i karakterizaciju psihopatoloških pojava doživljenog iskustva. Stoga, Jaspers je adaptirao Huserlovu “deskriptivnu psihologiju” i formulisao metod artikulacije subjektivnih mentalnih stanja psihijatrijskih pacijenata na sistematičan način^[13]. S druge strane, Jaspersa su veoma privlačile društvene nauke i kulturološka istraživanja. Ovu vrstu istraživanja je u Hajdelbergu u to vreme sprovodio Maks Veber, sa kojim se Jaspers sprijateljio i Veberove ideje su značajno uticale na njegova razmišljanja o psihopatologiji^[3,14]. Nakon objavljivanja rada o fenomenološkoj metodologiji 1912. godine, Jaspersova dubinska istraživanja subjektiviteta pacijenata koja je sprovodio na Hajdelberškoj klinici, uz uticaj ideja Edmunda Huserla, Franca Brentana, Vilhelma Diltaja, Maksa Vebera i drugih, rezultuje objavljivanjem dela od fundamentalnog značaja za psihijatriju – *Opšta psihopatologija*, 1913. godine.

Jaspersova “Opšta psihopatologija”

Ovo delo je imalo dva ambiciozna cilja: prvi – da stvori konceptualnu osnovu specifičnu za materiju i predmet psihijatrije; drugi – da definiše temelje i elemente koji grade disciplinu koja bi bila analogna konceptu simptoma i znaka u medicini^[2].

Uprkos prisustvu pomenutih telesnih ograničenja, Jaspers je *Opštu psihopatologiju* objavio u svojoj 30. godini. Prema njegovim rečima, u ovoj knjizi je predstavljena sistematizacija teorija kao načina da se pomoću poređenja, opiše ono što bi, inače, ostalo izvan okvira spoznaje^[1].

Osnovni princip je bio razvijanje spoznaje u okviru psihopatologije, u svojstvu stvaranja smernica metoda koje omogućavaju sticanje znanja o psihopatologiji – “poznavati te tako objašnjavati stvari”. Jedna od Jaspersovih krilatica jeste da “spoznati čoveka znači spoznati nešto od njegovih manifestacija, a ne njega samog”^[8]. Pored izuzetne pronicljivosti, Jaspersa je takođe krasio duboki humanizam. Na temu humanosti Jaspers je pisao “svoju humanost lekar čuva tako što nikada ne gubi iz vida beskonačnost svakog čoveka. Samo tako human lekar može da sačuva svoje poštovanje prema svakom čoveku, čak i ako je ovaj duševno bolestan”^[1]. Takođe, “lekar i pacijent su oboje ljudska bića, i kao takva, saputnici u sudbini. Lekar nije prosti tehničar, niti vrhovni autoritet, već egzistencija sama za sebe...”^[9].

Danas se možemo osvrnuti na uticaj koji je Jaspersova *Opšta psihopatologija* imala na psihijatriju kao disciplinu, o čemu svedoči i činjenica da se MKB-8 i DSM III “značajno oslanjaju na koncepte koji su prvi put ustanovljeni, ili bar prilagođeni od strane Karl Jaspersa”^[15]. Takođe, značajni radovi i monografije su objavljeni povodom stogodišnjice pojavljivanja knjige 2013. godine^[16-19] što svedoči o aktuelnosti Jaspersove misli i u današnje vreme. Sa sigurnošću možemo tvrditi da *Opšta psihopatologija* predstavlja svojevrstu “intelektualnu mapu psihijatrije”^[4,20], kao i da su principi i deskripcije psihopatoloških doživljaja u ovoj knjizi uticali na brojne generacije psihijatara, kako kliničara, tako i naučnika. Povodom prijema knjige u intelektualnim krugovima tadašnjeg doba, Franc Nisl, načelnik klinike i biološki orijentisan istraživač, je uvideo značaj, opseg i dubinu Jaspersovog razmišljanja, naročito u vezi sa primenom fenomenološkog metoda, te je za *Opštu psihopatologiju* izjavio “Veličanstveno! Daleko nadmašuje Krepelina”^[1].

Neokantovska dihotomija između idiografskog i nomotetičkog pristupa je postala osnova za razvoj još jednog Jaspersovog doprinosa kroz *Opštu psihopatologiju*. Smatrao je da se prirodne pojave mogu objasniti “spolja” upotrebom logičke povezanosti i induktivnog rezonovanja (pristup koji možemo nazvati empirijska logika); dok se unutrašnji proces kreiranja smisla, kako duševno proizlazi iz duševnog, može shvatiti samo kroz empatisanje i “poniranje” u svet individue (pristup koji se može nazvati empatijska logika)^[9]. Ova dva pristupa predstavljaju popularizaciju polarizacije objašnjavanja (nem. *Erklären*) naspram razumevanja (nem. *Verstehen*) duševnih pojava, na osnovu kojih je napravljena podela psihopatoloških zbivanja u *Opštoj psihopatologiji*.

Opšta psihopatologija je ukupno četiri puta revidirana, poslednja verzija je originalno izdata 1942. godine i sadržala je, između ostalog, i mnoge ideje iz njegove filozofije egzistencije koju je godinama razvijao^[21]. Na srpskom području *Opšta psihopatologija* se pojavila u izdanju Prosvete i Savremene administracije, već 1978. godine, prevedena od strane Dr Pavla Milekića koji je pisao i predgovor i pogovor navedenom izdanju (psihijatar sa Neuropsihijatrijske klinike, današnje Klinike za psihijatriju Univerzitetskog kliničkog centra Srbije), a recenzirao je Dr Vladeta Jerotić.

Karl Jaspers, filozof

Imajući u vidu Jaspersove intelektualne afinitete, kao i ograničenja vezana za prisustvo telesnog poremećaja, pitanja kojoj je težio bila je profesura. Postoje podaci koji govore o tome da su čelni ljudi tog doba koji su bili vezani za Hajdelberšku kliniku, uključujući i Emila Krepelina i Alojza Alchajmera, bili spremni da pomognu Jaspersu da nastavi u pravcu daljeg zaposlenja. Na

kraju, Jaspers se odlučio da ostane u Hajdelbergu za koji je bio vezan, te je dobio preporuku od upravnika, Franca Nisla, za zaposlenje na katedri za psihologiju Filozofskog fakulteta u Hajdelbergu. Time je obeležen Jaspersov prelaz iz akademske sredine lekara u filozofski svet^[1].

Filozofija Karla Jaspersa je sadržinski veoma disperzna. Imao je veliki stvaralački opus, a njegova filozofska pozicija se naziva filozofija egzistencije. Veoma rano je uronio u misao Serena Kjerkegora i Fridriha Ničea^[3,22], koji se smatraju pretečama egzistencijalističkog pokreta, iako Jaspers nije sebe označavao egzistencijalistom. Jaspers je zagovarao filozofiju kao praktičnu disciplinu, koja treba da služi razvijanju u okviru svakodnevnog života, a ne kao disciplinu koja se sprovodi u akademskim krugovima. Smatrao je da su različite životne pretpostavke fundirane u određenim filozofskim stavovima. One se odnose i na svakodnevne probleme, mada je od naročitog značaja za psihijatriju pojava različitih tipova filozofskih predrasuda u okviru kliničkog rada^[23].

Psihologija pogleda na svet, koju je objavio 1919. godine, predstavlja delo koje se može okarakterisati kao prelazno, između psihologije i filozofije u kojoj je obradio tipologiju psiholoških stavova, prema uzoru na radove Maksa Vebera u kojima su obrađivani modeli idealnih tipova^[21]. Za *Psihologiju pogleda na svet* se kaže da je delo koje predstavlja "najranije zapise o modernom egzistencijalizmu". Jaspers je uveo koncept graničnih situacija (nem. *Grenzsituation*) koje obeležavaju ljudsko postojanje i od kojih se ne može pobeći. Granične situacije se karakterišu neizbežnim antinomijama, koje onemogućavaju osobu da nastavi da živi život uobičajenim tokom. Za takve situacije je neophodno primeniti sopstveno rešenje koje podrazumeva promenu ili razvoj ličnosti. Kategorije graničnih situacija prema Jaspersu su: borba, krivica, smrt, patnja i nasumičnost života. Borba kao granična situacija podrazumeva neophodnost donošenja odluke u kontradiktornim situacijama. Naime, sloboda individue je, u svojoj osnovi, ograničena od strane slobode druge osobe. Usled toga, borba za sopstvenu egzistenciju je neizbena. Krivica (u smislu egzistencijalne krivice) je granična situacija koja se javlja zato što je svojstvo čoveka da uvek zaostaje za svojim težnjama i kapacitetima. Smrt podrazumeva konačnost života koja je antiteza težnjama, nastojanjima, razvoju i reprodukciji, ne samo individue, već i čovečanstva uopšte. Patnja je granična situacija koja se sadrži u brojnim životnim situacijama i Jaspers smatra da je prisutna, između ostalog, usled činjenice da čovek umire pre nego što ispuni svoje ciljeve. Nasumičnost života se tiče razmišljanja da je svet istovremeno haotičan i kohereran^[24]. Ove situacije dotiču granice ljudskog iskustva i upućuju na ono što je transcendentno, dok istovremeno i otvaraju mogućnosti za realizaciju sopstvene autentičnosti^[25]. Pitanja ljudske slobode su potom postala jedna od glavnih vodilja Jaspersovog filozofskog rada i izvršila su i uticaj na kasnije revizije *Opšte psihopatologije*. Prema Jaspersu, čovekovo postojanje je takvo, da se uvek nalazi u određenoj situaciji. Njegovu egzistenciju karakteriše izlazak iz jedne situacije i ulazak u sledeću. Granična situacija je ona iz koje se ne može pobeći, a i ona koja je skrivena u našem svakodnevnom životu. U određenim trenucima života, granične situacije se razotkrivaju i, prema Jaspersovom mišljenju, u kontaktu sa njima dolazi do radikalne promene pogleda na svet. Stoga, granične situacije su ne-transparentne, ne mogu se kontrolisati i iz njih se ne može pobeći. Osoba može da prevaziđe radikalnom promenom pogleda na svet, praktikovanjem egzistencijalne komunikacije ili uz pomoć mističnog iskustva^[25]. Smatra se da je egzistencijalna hermenutika Jaspersa ostvarila značajan uticaj na kasnije filozofe poput Hans-Georg Gadamera i Pola Rikera^[22]. *Psihologija pogleda na*

svet je Jaspersu definitivno obezbedila mesto na katedri za filozofiju u Univerzitetu u Hajdelbergu gde je postao redovni profesor 1922. godine^[1].

Prema mišljenju filozofa, Jaspersov *magnum opus* predstavljaju tri toma dela *Filozofija*, objavljenih 1932. godine (često se navodi naslov – *Egzistencijalna filozofija*). Svaki tom knjige opisuje specifičan način postojanja: orijentaciju (*Filozofija orijentacije prema svetu*), egzistenciju (*Pojašnjenje egzistencije*) i metafizičku transcendenciju (*Metafizika*)^[21]. Sva tri toma *Filozofije* su povezana zajedničkim argumentom. Taj argument glasi: na nivou neposrednog objektivnog znanja, u ljudskoj svesti se javljaju subjektivno-egzistencijalna pitanja, odnosno pitanja svesti o samoj sebi. Navedena pitanja se ne mogu jednoznačno rešiti, te se iskustvo susreće sa antinomijama, koje podstiču svest da se osvrne (reflektuje) na samu sebe. Ovo odražavanje svesti na samu sebe dovodi do podizanja na novi nivo egzistencije u okviru koga se javljaju metafizička pitanja svesti o samoj sebi. Odgovori na pitanja svesti o samoj sebi se ne mogu tražiti bez shvatanja da je sama egzistencija transcendentna i da je njena istina metafizička^[21]. Iako je u psihijatriji najpoznatiji po doprinosima koji se tiču deskriptivne psihopatologije, kada govorimo o Jaspersu, neophodno je imati na umu obimne i temeljne doprinose koje je doneo kao filozof.

Zaključak

Karl Jaspers je bio erudita koji je tokom života ostavio značajan trag u psihijatriji i filozofiji. Najznačajniji doprinos u psihijatriji se tiče uvođenja fenomenološkog metoda i stvaranja fenomenološke psihopatologije koja je osnov procene psihopatoloških zbivanja, naročito na evropskom području, sve do današnjeg dana. Takođe, uvođenjem distinkcije između objašnjavanja i razumevanja u okviru psihopatologije, obogatio je naša konceptualna saznanja. Na taj način je, u okviru psihopatologije, pospešio pokušaje celovitog sagledavanja pacijenta kao osobe. Kao filozof, neokantovac, iako disperzan, u okviru svoje filozofije egzistencije, omogućio je brojne nove uvide, naročito one koje se tiču takozvanih graničnih situacija. Iako stara preko 100 godina, njegova najznačajnija dela, uključujući i *Opštu psihopatologiju* ne gube ništa od aktuelnosti. Naprotiv, nakon neispunjenih obećanja biološke psihijatrije o dobijanju konačnih saznanja, povratak filozofskom i fenomenološkom sagledavanju psihijatrijskog objekta može pružiti tačniju i celovitiju sliku čoveka kao onoga koji je “uvek nešto više od onoga što o sebi zna i što može da zna^[8]”.

Zahvalnica

Zahvaljujem se Janku Nešiću, filozofu sa Instituta društvenih nauka u Beogradu, na kritičkom čitanju i sugestijama koje su unapredile rukopis.

Literatura

1. Jaspers K. Filozofska autobiografija. Beograd: Zlatno runo; 2019.
2. Jablensky A. Karl Jaspers: psychiatrist, philosopher, humanist. Vol. 39, Schizophrenia bulletin. Oxford University Press US; 2013. p. 239–41.
3. Bormuth M. Freedom and Mystery: An Intellectual History of Jaspers' General Psychopathology. Psychopathology. 2013;46(5):281–8.

4. Jerotić S, Pantovic-Stefanovic M. Fenomenologija, psihopatologija i fenomenološka psihopatologija. *Engrami*. 2021;43(1):6–19.
5. Harrington A. *Mind fixers: Psychiatry's troubled search for the biology of mental illness*. WW Norton & Company; 2019.
6. Leoni F. Jaspers in his time. *One century Karl Jaspers' Gen Psychopathol*. 2013;3–15.
7. Diltaj V. *Zasnivanje duhovnih nauka*. Prosveta, Beograd; 1980.
8. Jaspers K. *Opšta psihopatologija*. Begrade: Prosveta, Savremena administracija; 1978. 14 p.
9. Bormuth M. Karl Jaspers. In: Stanghellini G, Broome M, Fernandez AV, Fusar-Poli P, Raballo A, Rosfort R, editors. *The Oxford Handbook of Phenomenological Psychopathology*. Oxford University Press; 2019.
10. Jerotic S, Aftab A. Scientific pluralism is the only way forward for psychiatry. *Acta Psychiatr Scand*. 2021;143(6):537–8.
11. Jaspers K. The phenomenological approach in psychopathology. *Br J Psychiatry*. 1968;114(516):1313–23.
12. Berrios GE. Phenomenology, psychopathology and Jaspers: a conceptual history. *Hist Psychiatry*. 1992;3(11):303–27.
13. Häfner H. Descriptive psychopathology, phenomenology, and the legacy of Karl Jaspers. *Dialogues Clin Neurosci*. 2015 Mar;17(1):19–29.
14. Kumazaki T. The theoretical root of Karl Jaspers' *General Psychopathology* . Part 1: Reconsidering the influence of phenomenology and hermeneutics. *Hist Psychiatry*. 2013 Jun 20;24(2):212–26.
15. Spitzer M. Why philosophy? In: *Philosophy and psychopathology*. Springer; 1990. p. 3–18.
16. Fusar-Poli P. One Century of Allgemeine Psychopathologie (1913 to 2013) by Karl Jaspers. *Schizophr Bull*. 2013 Mar 1;39(2):268–9.
17. Nardi AE, Freire RC, Machado S, Silva AC, Crippa JA. A hundred-year of Karl Jaspers' *General Psychopathology (Allgemeine Psychopathologie)* - 1913-2013: A pivotal book in the history of Psychiatry. *Arq Neuropsiquiatr*. 2013 Jul;71(7):490–2.
18. Oyebode F. Karl Jaspers: 100 years of *General Psychopathology*. *Br J Psychiatry*. 2013 Dec;203(6):405.
19. Thome J. Centenary of Karl Jaspers's general psychopathology: implications for molecular psychiatry. *J Mol Psychiatry*. 2014;2(1):3.
20. Ghaemi SN. *The concepts of psychiatry: a pluralistic approach to the mind and mental illness*. JHU Press; 2003.
21. Thornhill C, Ronny M. Karl Jaspers. In: Zalta E, editor. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Spring 202. The Metaphysics Research Lab, Philosophy Department,

Stanford University; 2022.

22. Stierlin H. Karl Jaspers' psychiatry in the light of his basic philosophic position. *J Hist Behav Sci.* 1974;
23. Jerotic S. Prejudices in the psychopathologist: Karl Jaspers' heritage. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci.* 2021;1–8.
24. Mundt C. Jaspers Concept of “Limit Situation”: Extensions and Therapeutic Applications. In: Fuchs T, Mundt C, Breyer T, editors. *Karl Jaspers' Philosophy and Psychopathology.* Springer Berlin Heidelberg; 2014. p. 169–78.
25. Dimkov P. Karl Jaspers' boundary situations and psychopathology: alike or distinct? *Evid based Psychiatr Care.* 2020;6:167–71.

PREPRINT